

Hlavní název: Proces s tak zvanou "Omladinou"
Druh dokumentu: Monografie
ISBN: null
Autor: Čížek, Antonín
Strana: 26 - 35

SYSTEM
◆KRAMERIUS◆

Podmínky využití

MKP poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny MKP a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny MKP není možné bez případného písemného svolení MKP. Pokud budete tisknout a nechcete tuto první informační stránku, dejte tisk od druhé strany.

Městská knihovna v Praze
Mariánské náměstí 1
115 72 Praha 1

informace@mlp.cz

po čtyřletém vycházení přestal vycházeti) a od června pak čtrnáctidenník »Pokrokové listy«, orgán pokrokové omladiny dělnické na místě dřívějšího listu »Omladiny« (redaktor Ant. Prav. Veselý) a radikální týdeník »Neodvislost«, jenž sice nebyl oficiálně orgánem strany pokrokové, ale přijal její program (red. Ant. Hajn); ze starších listů strany vycházel pak stále měsíčník »Rozhledy« (redaktor J. Pelcl v Chrudimi).

Jak vidíme, základy k rozvoji strany pokrokové byly dány — ale základy ty byly najednou z veliké části zničeny.

IV.

Persekuce strany pokrokové.

Pokrokové hnutí brzy narazilo na na uzákoněnou moc a s ní se srazilo. Nejdříve přišly universitní úřady — r. 1890. byl redaktor »Časop. česk. stud.« K. St. Sokol relegován z české university na celý rok pro urážku prý prof. Kvíčaly a Tomka. »Urazil« je ve svém listě tím, že vytýkal jim ostřeji jejich chování na českém sněmě, když Schwarzenberg řekl známá slova o bandě lupičův a žhářův. Od té doby arci veškeré úřady častěji již zasáhly svou mocí na studenty-přívržence pokrokového programu.

Byli tři příčiny konfliktu mezi pokrokovým hnutím a mezi uzákoněnou mocí: Program jeho, činnost a taktika.

O programu jsme již napsali — zde musíme řečené ještě doplniti zejména zevrubnějším objasněním jeho státoprávního stanoviska. Myslíme, že nebude na závadu, jestliže užijeme zde správného výkladu o té věci, které přinesly jmenované zde již

»Rozhledy« (v č. 5. t. r. ve článku »List z nejnovejší historie atd.«) Výklad ten zní:

»Za ony přirozené podmínky, na nichž má býti tato říše organisována, pokládá pro nás Čechy strana pokroková české státní právo. Tu ovšem stojí na společném požadavku i se stranami národními, i mladočeskou, ale i tu stojí svým pojmáním věci osamocena. Ona chce politickou samostatnost českého národa, a prostředkem k tomu nejvhodnějším pokládá obnovení českého státního práva. »Nám české státní právo je prostředkem k nabytí státoprávní samostatnosti. My odlišujeme korunovaci a české státní právo. Uznání tohoto musí předcházeti, a tato může teprve následovati. Mělo by se toto vysvětlovati, aby se lid nedával upokojevati prázdným heslem korunovace.« (Ant. Hajn na sjezdě »Kraकोноше« v Hořiči 1892, Cas. č. stud. IV., 271.) Která strana u nás takto pohlíží na české státní právo? Která odlišuje takto korunovaci od věci samé? Jinou zvláštností a určitostí strany pokrokové je vytčení zásady personální unie. Strana mladočeská dnes neví určitě, má-li chtíti unii realní či personální, a pokud ví, je i pro prvou i pro druhou. Strana pokroková jako odhodlanější je i důslednější v tom. Ještě je tu něco, stranu pokrokovou charakterisující: její užší stanovisko české na místě širšího stanoviska říšského. Co ve volebním svolání strany mladočeské z r. 1891. čteme na příklad větu »Však nepravdou je, že by poslanci naší strany měli záměry podvrtné na úkor síly a mohutnosti říše«, a jinde se mluví o »usilování poslanců . . . v zájmu říše«, strana pokroková starati se chce jen o zájmy svého národa, jen o zájmy českých zemí a jen tyto učiniti měřítkem pro své kroky. Myslíme, že zase nebude zbytečno citovati: »Náš názor o potřebě této říše pro zdárnou existenci našeho národa není již ten, jaký proslovil Palacký ve známé své větě: »Kdyby nebylo Rakouska,

musili bychom si je utvořiti...« Nejsou pravdiva slova těch, kteří tvrdí, že jsme jako národ, kdyby nebylo Rakouska, ztraceni. Z tohoto názoru ovšem logicky vyvíjí se náš radikalismus v praxi. Slova... že nechceme osamostatněním svým oslabiti říši atd., se proto v našem politickém vyznání nenajdou. My budeme oposicí v pravdě českou a nerakouskou« (Čas. č. stud. IV., 271.).« — Strana však nejen takto myslila, ona i v duchu tom působila a snažila se obnoviti boj státoprávní v největším stupni. Pro poučenou v nejširších vrstev lidu vydala bružurku o českém státním právu (z péra Dra Al. Rašína), již se rozprodalo na 12 tisíc.

Jak jsme již pravili, pokroková strana pojala ve svůj program i otázku sociální se zřejmou sympatií ke třídám utlačovaným a řekli jsme také, že právě tato část programu ji charakterisovala a dodávala ceny. Jestliže uzákoněná moc nerada pohlíží na emancipační snahy utlačovaných tříd samých, tím více tak činí, jestliže k nim přihlašují se i třídy jiné nebo příslušníci jejich, na kteréž byla zvykla až posud dívat se jako na přirozené své spojence v zápase s hnutím utlačovaných tříd. Mladá generace inteligentní, studentstvo rekrutující se většinou ze tříd selské, řemeslnické a měšťanské, vůbec ze tříd středních, najednou počíná se zajímati nejen o stav svých tříd, ze kterých vyšlo, nýbrž o stav t. zv. čtvrtého stavu, o stav dělnictva — zřejmě se hlásí k němu a staví po jeho bok a činí tak ne ze svého osobního zájmu, nýbrž ze svého přesvědčení! To stačilo, aby pozornost veřejné moci byla zaujata novým hnutím ve studentstvu. A pozornost ještě více se zvětšila, když bylo zřejmo, jak dělnictvo ochotně s láskou přijímá studenty pokrokáře, jak vliv jejich mezi ním roste — o čemž intervenující zástupcové vlády při schůzích dělnictva mohli podávati zprávy ze zkušenosti. Pokrokovému studentstvu byl národní boj národních

politických stran českých v jeho cíli — samostatnosti národa českého — společným, i přirozeně snažilo se dělnictvo ne strhnouti snad do nějakých malicherných sporů národnostních, nýbrž získati je velikému boji národa našeho za samostatnost národa. Instinktivně takřka uzákoněná moc vycítila nebezpečí z toho, kdyby i dělnictvo, živel tak odhodlaný, rozmnožilo řady těch, kdož jsou proti dnešnímu systému i z příčin národně-politických. Spojiti boj národní a socialní — bylo veřejné moci něčím hrůzným.

O tom, kterak pokrokové hnutí se šířilo, ve všech vrstvách společenských, hlavně však ovšem v omladině dělnické také již jsme napsali: Pokroková strana byla činna všude, ve všech vrstvách. Členové její rozjevše se po feriích na venkov, působili tam a pořádali schůze a přednášky. Účinkovali i na delegaci mladočeskou, zasílajíce jí memoranda, očekávající od ní činnost v pravdě radikálně opoziční. Strana pokroková vždy stála na stráž, aby strana mladočeská neustupovala s dráhy jednou vědomě nastoupené, a snažila se, aby její taktika, taktika radikální ve straně mladočeské co nejvíce se rozšířila. Bylo to opravdové levé, nejkrajnější křídlo strany mladočeské, které chtělo konati svědomitě v ní svou úlohu. Členové pokrokové strany byli ve všech spolcích nejen studentských, ale ve mnohých i nestudentských a všude propagovali svůj program. I střední školství bylo zasáhnuto pokrokovým hnutím a rok co rok šel vždy z něho nový příliv abiturientů-pokrokářů do Prahy na studie. Vedle svého časopisu psala strana do celé řady jiných časopisů venkovských v duchu svého programu a taktiky. Vydávala i spisy, které šíře objasňovaly její program. Strana ta dokázala dva veliké sjezdy slovanské mládeže, které konaly se přes úřední zákaz — první v Praze, druhý ve Vídni

— ona tu až doposud nevyjasněnou slovanskou vzájemnost postavila na skutečnou půdu společného přesvědčení a společných zájmův.

A všechno to strana konala taktikou přímosti, neohroženosti, často až i bezohlednosti. V politice hlásila se pro směr radikální a mladočeskou delegaci i stranu celou vybízeli k té taktice. Její orgány a řečníci vystupovali v duchu svého programu proti byzantinství, proti šlechtě, proti klerikalismu, byrokratismu, proti rakušáctví směle a důsledně. Zejména proti klerikalismu vystupovali ostře, a je známo, jak duch správy našeho státu je katolický, nepravíme ovšem z přesvědčení, nýbrž z taktiky, jak zejména vysocí úředníci ze šlechty jsou »katoličtí«. I proti všelikým privilejím společenským dle svého programu vystupujíc, nemohla nežli zaujmouti stejně rozhodné stanovisko proti privilejím šlechty.

Vše to vedlo k tomu, že veřejná moc dívala se na pokrokové hnutí jako na protilyonální, protidynastické, protirakouské — i nemohlo býti jinak, nežli že posléze nastal ten ostrý konflikt, jaký nastal loni.

Uvedeme z historie persekuce hnutí toho tato data: O relegování z české university K. St. Sokola jsme již vzpomenuli. R. 1892. pro své účastenství ve slovanském sjezdě pokrokové mládeže slovanské ve Vídni byli relegováni opětně čtyři akademikové (MUC. Alb. Dutka, nynější starosta »Slavie«, Al. Hajn, bratr redaktora Hajna, Petr Jandač, tehdy starosta »Slavie« a Rud. Raul). Politický spolek »Sladkovský«, jenž svolal veřejnou schůzi o této relegaci, byl za to místo-držitelstvím rozpuštěn. Universitní úřady, podotkli jsme již, stály zřejmě proti novému hnutí i z pokynů shora i ze své vlastní vůle. Rektor university (Tomsa) zakázal již při prvním sjezdě slovanském v Praze účastenství akademikům; jiný rektor (Frič) na pokyn ministerstva vyučování dal pokrokovým akademikům,

kteří přednášeli v dělnických spolcích, důtku. A právem na účet též nepřízně universitních úřadů k pokrokovému hnutí lze klásti i poslední dvě relegace letošního roku: dvou právníků, kteří byli žalováni pro zločin rušení veřejného pokoje (§ 65.), spáchaný tím, že v Táboře pomazali říšské orly, ale porotou tábořskou osvobozeni. Úřady totiž navykly si od procesu s t. zv. Omladinou v mazání říšských orlů viděti projev speciálně pokrokového mínění... I relegaci medika Procházky pro domnělé sestrojění demonstrace proti členu staročeského akad. čt. sp. lze na týž účet klásti: boj proti tomuto společku založeného a spočívajícího na základech nekollegiálnosti vede hlavně pokrokové studentstvo.

Přejdeme od university české k veřejné moci vůbec. Tato započala nejdříve a nehorlivěji působiti proti tisku pokrokovému. Tak zmíněná brožurka »O českém státním právu« byla v prvním vydání skonfiskována a proti pisateli jejímu Dru. Al. Rašínovi a proti jejím vydavatelům (Sokolovi a Hajnovi) zavedeno bylo, když již dva měsíce druhé vydání se volně prodávalo, trestní vyšetřování pro zločin rušení veřejného pokoje a řádu a pak pro zločin urážky Veličenstva. Vyšetřování ovšem musilo býti později jako nevěcné zastaveno.

»Časopis českého studentstva« počal již prvý rok svého vycházení býti konfiskován, a čím více se vnitřně rozvíjel, tím častěji. V jisté tiskové při tiskaře tohoto listu a pro tento list policejní říditelství v Praze podalo státnímu zastupitelství v Praze notu, v níž mezi jiným doslova napsalo toto: »...und füge die Bitte zu bei dieser Strafsache gefälligst die möglichste Beachtung schenken zu wollen, da es gerade bei der in Rede stehenden Zeitschrift ein wesentliches staatliches Interesse ist, dass die Bestimmungen des § 17. genau eingehalten werden, dass die polizeiliche Überwachung nicht illusorisch sei«

(... a připojuji prosbu, aby této trestní věci byla laskavě věnována co největší pozornost, protože právě při tomto listě jest opravdovým zájmem státním, aby ustanovení § 17. přísně byla zachováána, aby policejní dozor nebyl illusorním.) Týdenníku »Neodvislosti« vyšlo 40 čísel — z nich byla dvacet dvě čísla konfiskována. Počínaje číslem 23. bylo číslo pravidelně konfiskováno. Týdenníku tomu nebyl také povolen drobný prodej. Týdenník »Nezávislé listy«, vycházející na místě »Neodvislosti« v Kolíně, byl konfiskován co číslo každý týden a rovněž i opravená vydání, až později i z »formálních příčin« zastaven. Čtrnáctidenník »Nové proudy« byl také často konfiskován. »Pokrokové listy« byly konfiskovány co číslo.

Proti všem těmto listům vystupovalo se i jinak: »Časopis česk. studentstva« a po něm ovšem i »Časopis pokrokového studentstva« byly zakázány na středních školách — podobně i »Neodvislost«. Na středních školách bylo občas přísně vyšetřováno, zdali žáci neodbírají těch listů. R. 1893. dán byl četnictvu pokyn, aby měli bedlivý pozor na listy »Neodvislost«, »Nové proudy«, »Omladinu« (pozdější »Pokrokové listy«) a »Věstník českosl. obchodnické omladiny«, kterýž přidal se ke směru pokrokovému. Okresní hejtmanství činilo si pomocí poštovních úřadů seznamy jejich odběratelů.

Vystupovalo se však ještě i jinak: Proti slovan-skému sjezdu r. 1891. vystoupila nejdříve universita, a když pořadatelé přes to na jeho pořádání setrvala, zakázala jej den před odbýváním policie. Konviktský sál, kdež měl býti sjezd konán, byl po celý první den svatodušních svátků obsazen policií. Program na sjezdu přijatý a tiskem vydaný byl skonfiskován pro nepatrnou resoluci, ale ne hned, nýbrž až za — 10 dní.

Na druhý den druhého sjezdu ve Vídni ko-

naného přišla opětně policie a sjezd, ač nenalezla nic formálně nesprávného, zakázala, jelikož prý bude rokovati o programu, jež místodržitelství dolnorakouské uznalo za státu nebezpečný (tak měl intervenující komisař ve svém rozkaze.) R. 1892. na podzim pokroková omladina dělnická v Praze zadala k místodržitelství stanovy vzdělavacího spolku pod náz. »Omladina« — stanovy byly jí vráceny.

Sjezdu omladiny na Kladně 1893. (v únoru) byl přítomen — ač nemusil býti tam ovšem ponechán, protože sjezd byl důvěrný — vládní zástupce (z okr. hejtmanství smíchovského). Ten podal o sjezdě, je muž přítomni byli i delegáti pokrokové strany z Prahy, podrobnou zprávu místodržitelství a to užilo jí k tajnému oběžníku všem hejtmanstvím. V oběžníku tom, jehož obsah přineslo 19. č. »Neodvislosti«, oznamuje se hejtmanstvím program pokrokový, oznamují se orgány jeho (Neodvislost, Omladina, Nové proudy a Věstník českoslov. obchodní omladiny) a jmenují se i předáci tohoto hnutí, z nichž pak při procesu s t. zv. Omladinou čtyři ocitly na lavicích obžalovaných (Hajn, Dr. Rašín, Sokol a Škába), a jeden byl za stolem obhájců (Dr. Baxa).... Okresním hejtmanům a četnictvu nařízeno, aby udávali jména těch, kteří se hlásí k pokrokovému programu, obzvláště jména studentů. Každému hejtmanu jmenuje se aspoň jeden přívrženec pokrokového programu v jeho hejtmanství. Od té doby slovo »pokrokář« znamená úradům nebezpečného člověka a zapisuje se, ovšem »důvěrně« jeho přesvědčení na hejtmanství.

Jest přirozeno za takového poměru mezi stranou pokrokovou a veřejnou mocí, že tato hledala, jak by nové hnutí radikálně-pokrokové potlačila. Výminečný stav a zrušení porot byl nejlepším prostředkem — a k zavedení jeho dala demonstrace dne 17. srpna na Staroměstském náměstí bezprostřední podnět a

k vyhlášení jeho nejlepší příležitostí byl den oslavy královského reskriptu...

Následky výminečného stavu také, jak známo, stihly především a nejvíce a právě přívržence tohoto hnutí. Nejen že listy jeho (»Neodvislost«, »Nové proudy« a »Pokrokové listy« — a vedle nich patrně omylem též i »Časopis českoslovanského studentstva«, jenž byl přece protivníkem onoho směru) byly zastaveny, nýbrž i redaktoři jejich obviněni též přímo z náčelnictví tajného spolku »Omladiny« a pozatýkáni. Ačkoli přelíčení nebylo ještě ukončeno (ba vůbec ani zahájeno), nicméně polic. ředitel pražský Dörfel v rozmluvě s jistým žurnalistou vídeňským zřejmě mluvil o existenci tajného spolku, o tom, že redaktoři »Neodvislosti« jsou náčelníci jeho a p. Posl. Vašatý podal ve sněmě českém proto na místodržitele interpelaci, ale ten odpověděl, že nevidí se mu policejního řiditele Dörfla proto pokárati. Tajnému spolku »Omladině« připadl nejen úkol býti hlavním odůvodňovacím materialem výminečného stavu, jak jsme již napsali, ale to teprve až v druhé řadě — v první řadě však úloha poskytnouti právního podkladu k širokému zatýkání.

Zatýkáno bylo dle údajů Rud. Mrvy, jenž vyjmenoval jako členy tajného spolku »Omladiny« snad všechny mladé lidi, které on znal; k zatýkání osob sloužily však také poznámky, které policie si učinila při dvou důvěrných schůzích omladiny dělnické vniknuvších do nich (viz kapit. II.); zatýkáno bylo posléze podle podpisů na starých legitimačních lístkách k důvěrným schůzím (až z r. 1892.!) a podle praesenčních listin na schůzích těch zhotovených, kteréž byly u některých zatčených nalezeny; posléze stačily i pouhé záznamky jakýchkoli jmen nalezené u zatčených.

Radikální pokrokovou omladinou nebyla ovšem všechna omladina dělnická — část jí byla sociálně demokratickou, část pouze národně radikální, čtvrtá

část posléze hlásila se k neodvislým socialistům — ale všem těm stručně se také říkalo omladina. Všecky čtyři omladiny konaly časté důvěrné schůze (úplně zákonné) z pravidla každá pro sebe, a byla-li schůze, již se účastnila i některá jiná omladina, bývaly z pravidla na ní hlučné hádky a pře o názory. Policie znala omladinu především jednu: tu, která dříve měla orgánem list »Omladinu« a po ní »Pokrokové listy« — u ní byla jediná ta omladina, a tu znala ovšem jako radikálně pokrokovou, takže oba tyto názvy staly se jí totožnými: Kde viděla omladinu, tam viděla i radikální pokrokaře. Jméno omladiny stalo se takovým způsobem jménem, jež označuje něco veřejnému pokoji a řádu nebezpečného a stačilo k zatýkání. Toto po policii zděnil nejen staročeský tisk, nýbrž i někteří — mladočeští politikové. Nebyla by úplna historie pronásledování radikálního pokrokového hnutí, kdyby zde nebyly uvedeny následky manifestace lidu v Lomnici, když tam přijel, (dne 25. dubna) řečnít odsouzený redaktor K. Sokol. Obecní zastupitelstvo lomnické bylo již třetí den místodržitelstvím rozpuštěno, podobně byl rozpuštěn »Politický klub« tamnější. Téhož dne konán byl také sjezd československé dělnické omladiny v Ml. Boleslavi. Pouhé jméno omladiny stačilo, aby místodržitelství vyslalo do Ml. Boleslavi schválně dva úředníky, kteří sjezd rozpustili. Vedle toho den ten i vojsko bylo v Ml. Boleslavi konsignováno...

V.

Život ve vězení.

xyz. Myslíme, že nebude nezajímavou čtenářstvu poznati život ve vězení — obzvláště nyní, kdy se tak